

AAA

averboodse architectuuractualiteiten

Prijs publieke ruimte 2013 voor een pijnlijke vergissing

Het is alweer even geleden: op 30 januari 2013 werd de Prijs Publieke Ruimte 2013 toegekend aan de heraanleg van het binnenplein van de abdij van Averbode, een ontwerp van het Antwerpse bureau Omgeving.

(Ik schrijf dit pas nu. Ik heb het plein in augustus 2014 met eigen ogen gezien, op een beregende moederdag. Mijn foto's en gedachten liggen al maanden klaar.)

De prijs Publieke Ruimte is een initiatief van het Steunpunt Straten, een kenniscentrum voor publieke ruimte, dat om onduidelijke redenen onlangs tot Infopunt Publieke Ruimte werd omgedoopt. De prijs bestaat sinds 2008, en werd eerder al toegekend aan mooie realisaties als de Berchemse Statiesstraat-Driekoningenstraat, het Bedrijvenpark Waterschei, de dorpskern van Machelen aan de Leie, enz.

“In navolging van steden zoals Barcelona, Lyon, Kopenhagen of Zürich moet het ‘groene stedengewest’ Vlaanderen tegen 2020 uitgroeien tot een Europese topregio op vlak van openbare ruimte” schrijft Tom Dhollander, gedelegeerd bestuurder van Steunpunt Straten op de website van het netwerk. Het wil lokale overheden en andere bouwheren stimuleren om werk te maken van kwaliteitsvolle publieke ruimten, en wordt daarin gesteund door onder meer de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en de Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning (VRP).

2013 was een buitenkans, want met het publiek toegankelijke binnenplein van de abdij heeft Steunpunt Straten kunnen tonen dat ook voor private opdrachtgevers een belangrijke taak is weggelegd. Publieke ruimte is immers niet noodzakelijk publiek domein.

En, het moet gezegd, het is een mooi project, zorgvuldig uitgevoerd. Door een deskundig ontwerpbureau bedacht. Toch is het een — pijnlijke — vergissing, die voorbij gaat aan de belangrijkste kwaliteit van het plein : de ruimte.

foto:Aquitaine Raid 2008

Misschien zijn de ontwerpers en de opdrachtgevers naar Bordeaux gegaan, wezen kijken naar de flinterdunne waterspiegel voor het Beursplein, waarvoor landschaps-architect Michel Corajoud naar eigen zeggen zijn inspiratie op een overstroomd Venetiaans San Marco gevonden had. Het verschil is wel dat het plein in Bordeaux bewandelbaar blijft (het water is *deeltijds* en slechts 2 cm diep), terwijl er in Averbode een *ondiepe vijver* ligt.

De inspiratie kan uiteraard ook van elders komen: rechtstreeks uit Venetië (zoals bij Michel Corajoud), van de Taj Mahal in India, of gewoon uit Gent.

Het belangrijkste kenmerk, de belangrijkste kwaliteit van een plein — in tegenstelling tot een straat — is dat je je er vrij kunt bewegen.

Voor de "gebruiker" heeft een straat veelal maar één dimensie: de lengte. Zelfs als ze drie dimensies heeft, zorgvuldig is aangelegd, voor de voetgangers veel ruimte laat, en aan de voet van de gebouwen boeiende plekken biedt, terrassen, vitrines, portalen, ... of tuintjes als in Montréal. Of zelfs als het om boomrijke dreven gaat, denk aan Averbode. Een plein brengt dan plots veel vrijheid. Voor diagonale bewegingen, hyperbolen, lussen, of een korte of lange halte. Dat is wat bijvoorbeeld het Gentse Sint-Pieters, of de Kouter, zo boeiend maakt. Of zelfs banale pleinen als Sint-Jans en Sint-Andries in Antwerpen. Op een plein zoals in Averbode is dat nóg belangrijker, nóg boeiender dan elders, omwille van de prachtige gebouwen die er staan. De barokke abdijkerk roept er om, onder alle mogelijke hoeken bekeken te worden, waarbij het perspectief in beweging komt: een architecturale ervaring van de hoogste orde. Een architecturaal plezier waarvoor je graag naar Averbode gaat. (Toegegeven: ook de binnenkant van de kerk mag er zijn, en het bos- en heidelandschap er omheen.)

Net als een strand (Oostende), geeft een plein (Sint-Pietersplein, Gent) je een bewegingsvrijheid die zelfs de boeiendste straat (Montréal) je niet biedt.

Het is die uitzonderlijke architecturale belevenis die door het natte plein verloren gaat. De vijver maakt het je gewoon onmogelijk op de beste plaatsen vóór de kerk te staan, laat staan te bewegen: je staat ofwel te ver, ofwel véél te kort bij, dan wel opzij. En je kan bij het kijken best opletten waar je stapt, tenminste als je droge sokken wil. In plaats van architecturale dynamiek krijg je een statisch beeld. Een beeld dat, toegegeven, wel iets heeft, en zelfs wat meegeeft van het weer (de zon, de regen, de wind op het water). Maar daar blijft het dan bij.

Oude foto's zijn veelzeggend. Ook toen lag er een tekening in het plein, ook toen met een wat merkwaardige vorm (een vage barok?). Maar die was discreter dan het huidige contrast tussen droge kasseien en een donkere plas. Het is jammer — *of is het tekenend?* — dat de Prijs Publieke Ruimte gaat naar een ontwerp dat de gebruikswaarde van een plein beknot, en het plein tot een plaatje herleidt, mooi voor een foto. Je moet er zelfs niet heen om het te zien of te beleven. Jammer van de prijs.